

Norgesuniversitetets spesialkompetansegruppe for digitale mapper – sluttrapport om gruppens arbeid

av rådgiver Gunnar Myklebost, Norgesuniversitetet

1. SPESIALKOMPETANSEGRUPPEN FOR DIGITALE MAPPER

1.1. Gruppens oppnevning og sammensetning

Spesialkompetansegruppen for digitale mapper ble oppnevnt av Norgesuniversitetets styre den 5. mai 2006 (sak 9/2006), og ble sammensatt av følgende personer:

- Førsteamanuensis Marit Allern, Universitetet i Tromsø (leder)
- Professor Olga Dysthe, Universitetet i Bergen
- Førsteamanuensis Knut Steinar Engelsen, Høgskolen Stord/Haugesund
- Daglig leder Torhild Slåtto, Norsk forbund for fjernundervisning
- Konserndirektør HR Tone Øvregård, EDB Business Partner Norge AS

1.2. Gruppens mandat

Spesialkompetansegruppen for digitale mapper ble gitt et mandat som blant annet omfattet følgende: Gruppen skal fokusere på bruk av digitale mapper både i pedagogisk sammenheng i høyere utdanning og i et dokumentasjonsperspektiv i arbeidslivssammenheng/knyttet til livslang læring. Det siste omfatter også bruk av digitale mapper for realkompetansevurdering.

Gruppen skal overvåke det som skjer innen sitt felt. Den skal bidra til å samle eksisterende kunnskap nasjonalt og internasjonalt, analysere denne og spre den til relevante målgrupper. Det er et mål at kunnskapen som fremskaffes kan brukes av lærestedene og andre aktører i deres arbeid med digitale mapper og som grunnlag for utforming av politikk innen utdanning og andre relevante områder.

I tillegg til å samle eksisterende kunnskap, skal gruppen identifisere problemstillinger det er behov for å arbeide videre med i forsknings- og utredningsvirksomhet. Behov for videre utredning (og forskning) skal i samråd med Norgesuniversitetet formidles til relevante institusjoner og myndigheter, som for eksempel Kunnskapsdepartementet.

Gruppen kan også bruke av sine midler til å få utført mindre utredninger. Det er ønskelig at gruppen benytter seg av internasjonale kontakter og samarbeidspartnere i sitt arbeid.

2. GRUPPENS ARBEID

2.1. Gruppemøter og deltaking på konferanser og seminarer

Gruppen har gjennomført i alt åtte ordinære gruppemøter: Tre i 2006, fire i 2007 og ett tidlig i 2008.

I tillegg har gruppen deltatt i noen konferanser og seminarer:

- **EIfEL-konferansen "ePortfolio 2006"** i Oxford (The 4th International ePortfolio Conference, oktober 2006) Proceedings fra konferansen finnes på <http://www.eife-l.org/publications/eportfolio/proceedings2/ep06>

- **Felles seminar med Norgesuniversitetets styre**, februar 2007. På dette seminaret presenterte gruppen to foredrag under tittelen ”Kunnskap på feltet – utfordringer og mulige tiltak”
 - Olga Dysthe & Knut Steinar Engelsen: Digitale mapper/e-portfolio i høgare utdanning
 - Torhild Slåtto og Tone Øvregård: Digitale kompetansemapper/e-portfolio i arbeidslivet

De to foredragene finnes i ”Rapport og presentasjon til Norgesuniversitetet ...”, se <http://norgesuniversitetet.no/filearchive/Rapport-SKG-emapper.pdf>

- Seminaret **Scaffolding learning - web 2.0 and e-portfolios**: 2. Scandinavian Research and Development Workshop on emerging technologies and learning, ved Syddansk universitet, Odense, mai 2007. Omtale av seminaret finnes på <http://www.knowledgelab.dk/now/scaffolding>

2.2. Egne arrangement

Den 20. september 2007 arrangerte Norgesuniversitetets spesialkompetansegruppe for digitale mapper et eget arbeidsseminar kalt: "**Digitale mapper i høgere utdanning og arbeidsliv. Bruksområder og teknologi - erfaringer fra praksis**". Dr. Elizabeth Hartnell-Young, University of Nottingham, innledet om "E-portfolios for Lifelong Learning". Seminaret hadde videre to parallelle sesjoner med i alt 16 innlegg ved 20 ulike bidragsytere. Seminaret program og innlegg/presentasjoner finnes på <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2007/Seminar-e-mapper200907>

2.3. Publikasjoner

Spesialkompetansegruppen for digitale mapper har stått bak to utgivelser i Norgesuniversitetets skriftserie:

- Utredningen **Digitale mapper i høyere utdanning– omfang, bruk og trender for framtida**. Forfatter: Yngve Troye Nordkvelle. Norgesuniversitetets skriftserie nr 3/2007.

Initiativet til denne utredningen ble tatt av Norgesuniversitetets spesialkompetansegruppe for digitale mapper. Oppdraget med å gjennomføre utredningen ble gitt til en prosjektgruppe ved Senter for mediepedagogikk, Høgskolen i Lillehammer, ledet av professor Yngve Troye Nordkvelle. Rapporten gir interessante inntrykk fra forskning om bruk av digitale mapper i norsk høyere utdanning, samt en kritisk gjennomgang og drøfting av dagens teknologi for slike mapper. Her gis blant annet relevante betraktninger om bruk, begrensninger og pedagogisk frirom i eksisterende ”Learning Management Systems”.

Rapporten tar videre opp viktige problemstillinger knyttet til tjenesteorientert arkitektur og interoperabilitet. Det gis også en interessant, kritisk diskusjon om web 2.0 som mulig ”teknologi for framtida”. Denne gjennomgangen er informativ og fungerer som et reflektert bidrag til diskusjonen om framtidig verktøyutvikling, samt bruk og relevans for digitale mapper i høgere utdanning. Rapportens siste del tar opp mulige perspektiver på bruk av kompetansemapper i arbeidslivet. Her finnes klart både kunnskap som kan nyttes av lærestedene og andre aktører, samt problemstillinger det er behov for å arbeide videre med.

Utredningen kan bestilles som trykksak fra Norgesuniversitetet eller lastes ned i pdf-format

fra <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2007/1198147410.43>

- o Artikkelsamlingen **Mapper i digitale læringskontekstar - erfaringar og perspektiv frå høgre utdanning**. Redaktører: Marit Allern og Knut Steinar Engelsen. Norgesuniversitetets skriftserie nr 2/2008.

Denne boka bygger på workshopen om e-mapper 20. september 2007, som er omtalt ovenfor. Foredragsholderne på seminaret ble invitert til å skrive artikler på grunnlag av sine seminarinnlegg, og spesialkompetansegruppen ved Marit Allern og Knut Steinar Engelsen redigerte boka.

Innholdet i boka spenner over en stor variasjonsbredde - fra internasjonale erfaringer med "Eporfolios for Lifelong Learning", til bruk av digitale mapper i nynorskopplæringa i norsk lærerutdanning - og fra nyere undersøkelser/forskning om mappebruk i høgre utdanning, til "det wikipedianske klasserommet". Trolig finnes det interessant og nytt stoff her for de fleste som er opptatt av digitale mapper som pedagogisk verktøy – og som dokumentasjon av kompetanse.

Innledningskapittelet "Digitale mapper – er de på plass nå?" er skrevet av NUVs spesialkompetansegruppe og gir både en introduksjon til de ulike bidragene i boka, og en viss oppsummering av "dagens tilstand" på feltet digitale mapper. Gruppen framhever her en del viktige inntrykk fra sitt arbeid på feltet de siste to årene, og peker på en del aktuelle utfordringer, som for eksempel behovet for mer forskning på studenterfaringer med mappebruk, behovet for kompetanseutvikling og støtte til lærere når det gjelder bruk av digitale mapper, diskusjonene om bruk av "LMS" vs. "Open Source"-løsninger og "Web 2.0-teknologi", osv. Her finnes klart både nyere kunnskap som kan nyttes av lærestedene og andre aktører, og viktige problemstillinger det er behov for å arbeide videre med.

Artikkelsamlingen kan bestilles som trykksak fra Norgesuniversitetet eller lastes ned i pdf-format fra <http://norgesuniversitetet.no/skriftserier/n-skrift>

3. NOEN KONKLUSJONER FRA UTREDNINGEN OM DIGITALE MAPPER

I den ovenfor nevnte utredningen **Digitale mapper i høyere utdanning– omfang, bruk og trender for framtida** av Yngve Troye Nordkvelle (Norgesuniversitetets skriftserie nr 3/2007) heter det i del 5 – "Konklusjon for rapporten":

"I rapportens første del konkluderte vi med at digitale mapper er brukt i betydelig grad i norsk høyere utdanning. Vi viste også til at bruken av verktøyet er vurdert som verdifull av de fleste som bruker det, og at undervisere synes det har bidratt til en bedring av deres arbeid. De studenter vi har undersøkt, er i stor grad enige i at verktøyet er et viktig og verdifullt tilskudd til deres arbeid i studiene, og at digitale mapper fører til bedre opplevelse av læring og mer omfattende refleksjoner, mer knytting av egen læring til et felles læringsprosjekt.

Likevel kan det synes som om underviserne i for liten grad realiserer hele potensialet - for å utvikle den digitale mappen som ressurs for læring utover den individuelle nytten for studenten. Mange observatører hevder at dette har sammenheng med den rådende teknologien digitale mapper implementeres i. Vi har sett at studenter som publiserer sine digitale mapper på nettet opplever dette som å utnytte mappenes potensial bedre. Teoretisk er det gode begrunnelser for at det er slik, og det er rimelig at verktøyene for digitale mapper analyseres nærmere.

I rapportens andre del viser vi at digitale mapper i stor grad brukes innenfor "Learning Management Systems" her til lands. Ved noen få læresteder får studenter anledning til å publisere sine mapper på nett, i samvirke og arbeidsdeling med LMS. I USA og Storbritannia finnes det et stort utvalg av spesialisert programvare for digitale mapper, og det finnes en rikholdig litteratur om positive og negative sider ved programvaren. Det er utviklet et sett med kritiske indikatorer for hva som er god funksjonalitet for denne grenen av pedagogisk programvare, og man har faglige fora, interesse- og FoU-grupper som arbeider spesielt med dette.

Det har også vært utviklet norsk programvare, uten at det har vakt markedets interesse. Størsteparten av programvaren er basert på at den drives via servere på studiestedene, og er relativt "lukkede" systemer – på samme vis som LMS. Et sentralt kriterium for slike systemers suksess er imidlertid at de er åpne for Internettets publiseringsmuligheter, og tillater at studenter reflekterer over egen og andres læring, i tillegg til at de gir underviserne den funksjonalitet som skal til for å løse administrative og evaluerende oppgaver. Slike verktøy vil i høyeste grad være aktuelle for å komme lengre i retning av å forløse digitale mappers potensial.

I rapportens tredje del kommer vi nærmere inn på den siste generasjonen programvare, som er kalt Web 2.0. Dette er programvare som er drevet på internett, og ikke fordrer at man har den installert på egen datamaskin – eller på en server ved studiestedet. Vi har sett at såkalt "social software", wikis og blogg er aktuelle verktøy som kan gjøre nytten som digitale mapper, og at man her både utfordrer og utvikler digital kompetanse og evnen til selvframstilling. Det er vist til at man begynner å få en viss stamme av troverdige rapporter for at dette kan være funksjonelt, og at man kan utvikle spennende alternativer til den rådende teknologien. Bruken av slike verktøy vil være preget av at Web 2.0 ikke nødvendigvis er lett å samkjøre med etablerte datasystemer, og at andre enn entusiastiske brukere av data-teknologi lett kan tape oversikt.

Det som vinnes gjennom disse verktøyenes støtte til ekspressivitet, kollektiv kunnskapsbygging og refleksivitet, står imidlertid i fare for å tapes på grunn av mediets åpenhet og svake innramming. Antakelig vil LMS-ene i økende grad inkludere web-publiseringsverktøy og integrere wikis og blogg, samt etterlikne "social software" slik at man nærmer seg en "LMS 2.0". Både entusiaster for Web 2.0 og skeptikere framfører gode argumenter, og skillelinjene går i stor grad etter hvorvidt man mener LMS har livets rett og bør utvikles videre, eller ei.

I rapportens fjerde del ser vi på hvordan digitale mapper kan få betydning for studenters overgang mellom studier og arbeidsliv. Her har vi sett at initiativene er få, og at de spredte forsøkene ikke har fått stor oppslutning eller støtte. På den annen side finnes det forbilder og paralleller man kan videreutvikle og undersøke nærmere. Verktøy for digitale mapper bør også være gode til å konvertere representasjoner av tilegnet kompetanse til relevante kategorier for jobbsøking. I tillegg til at man skal kunne registrere ytre trekk ved studenters løpebane (avlagte eksamener, resultater) bør mappene også kunne gi uttrykk for hvilken realkompetanse studentene har, hva slags læringspotensial og endringsberedskap de har tilegnet seg. Mulighetene for å utvikle dagens verktøy i en slik retning er opplagte, enten som åpne applikasjoner bygd på Web 2.0 sine prinsipper, eller via LMS eller kompetansemappeverktøy som også finnes i markedet."

4. OPPSUMMERING OG VEIEN VIDERE

I den nevnte artikkelsamlingen **Mapper i digitale læringskontekstar - erfaringar og perspektiv frå høgere utdanning** redigert av Marit Allern og Knut Steinar Engelsen (Norgesuniversitetets skriftserie nr 2/2008) har spesialkompetansegruppen (Marit Allern, Knut Steinar Engelsen, Olga Dysthe, Torhild Slåtto og Tone Øvregård) skrevet innledningskapitlet ”Digitale mapper – er de på plass nå?”. Her heter det avslutningsvis under ”Oppsummering og veien videre”:

”Samlet sett underbygger artiklene i denne boka at man i Norge først og fremst knytter mapper til lærings- og vurderingsaspektet, og i mindre grad til personlig utvikling og i overgang mellom studier og arbeidsliv. Det siste aspektet ser vi likevel for oss vil få vesentlig øket aktualitet i årene som kommer. Deler av næringslivet i Norge har allerede tatt i bruk screening av e-portolios i forbindelse med ansettelse, og dette er nok en praksis som vil spre seg på en måte som også setter press på utdanningssystemet. Vi vil også anta at man etter hvert vil se at det norske systemet i større grad vil bli påvirket av utviklingen, både i Europa, USA og Australia/New Zealand.

En mangel ved de fleste undersøkelser om bruk av mapper i Norge, er at studentperspektivet stort sett er fraværende. Det er derfor svært viktig at fremtidig forskning prioriterer å få frem kunnskap om hvordan studentene opplever endringer i arbeids- og vurderingsformer. Nordkvelle m fl. (2007) peker på at utdanningssystemet i liten grad evner å bygge på den digitale kompetanse studenter har med seg inn i utdanningen. Det sies at det er et tankekors at studenter kan bruke både sin datamaskin og nettet i fritiden på kompetent vis, samtidig som denne kunnskapen blir lite brukt i studiearbeidet.

Det er også nødvendig å stille spørsmål om på hvilken måte kritisk vurdering er en naturlig del av en slik digital kompetanse. Dette har blant annet sammenheng med at en del lærere opplever at problemene med plagiat eller fusk har blitt større ettersom stadig større deler av studentenes arbeid foregår nettbasert, og når mappebaserte vurderingsformer tas i bruk (Lima & Engelsen, 2005; Lima, Engelsen, & Dysthe, 2007). Det synes derfor å være et økende behov for krav om og utvikling av informasjonskompetanse for alle nye studenter i høyere utdanning, også i forbindelse med innføring av digitale mapper. Informasjonskompetanse handler blant annet om effektiv informasjonssøking, samt systematisk og kritisk bruk av kilder. Det vil også handle om å kunne gjøre bruk av andres arbeid på en pålitelig og ryddig måte (jf. <http://www.hf.uib.no/student/Kvalitetssikring/skriverapport.htm> - tatt ut 9.2.08 (Gynnild, 2008))

Når mange lærere er avventende eller skeptiske til å ta bruk digitale mapper, kan det - i tillegg til redsel for økt arbeidsmengde - ha med usikkerhet i forhold til både teknologi og digitale mapper som pedagogisk redskap å gjøre. Både nasjonal og internasjonal forskning viser at denne usikkerhet i stor grad kan forklares med manglende kompetanse på feltet (se blant annet Engelsen, 2006). I tillegg finnes det få læresteder som har den type pedagogisk/teknisk støtte som er nødvendig når eksempelvis digitale mapper skal tas i bruk som arbeids- og vurderingsform på ulike nivåer i høyere utdanning. For mange lærere har frustrasjon over manglende tilrettelegging fra institusjonen vært en viktig årsak til at forsøk har blitt avsluttet og ikke videreutviklet. Endringsprosesser må derfor sees i et langsiktig perspektiv og man må innse at behovet for brukerstøttetjenester, både når det gjelder teknologibruk og pedagogikk, bare vil øke i tiden framover.

Flere rapporter peker i dag på at den store utbredelse og bruk av LMS-er fører til at det pedagogiske potensial som ligger i de digitale redskapene i for liten grad utnyttes (Arneberg

et al., 2005; Nordkvelle, 2007; Noregsuniversitet, 2006). Det er en kjent sak at mange lærere fremdeles anvender LMS-er kun som oppbevaringssteder for dokumenter, og utveksling av enkel informasjon. Nordkvelle mfl. peker blant annet på at det finnes en konflikt mellom kommersielle totalpakker (Blackboard, Fronter, It's learning, LUVIT) og de såkalte OpenSource-løsningene som kan tilpasses og foredles lokalt (Moodle, Sakai). Sett fra studentenes ståsted kan bruk av LMS-er og innføring av digitale mapper i noen tilfeller representere en styrket kontroll for lærer og ikke et mer engasjerende og samarbeidsorientert opplegg som tar i bruk deres ferdigheter og kunnskaper på en ny måte. Det er derfor fortsatt behov for dristige, utviklingsorienterte opplegg der nye teknologiske løsninger, gjerne ungdommens teknologi, prøves ut mot pedagogiske ideer for å se på om fruktbare synergier kan skapes, ...”

Spesialkompetansegruppen for digitale mapper avsluttet sitt arbeid sommeren 2008. Gruppens publikasjoner, rapporter, foredrag og annen dokumentasjon av gruppens arbeid finnes på Norgesuniversitetets nettsted: <http://norgesuniversitetet.no/seksjoner/skg-Digitale-mapper>

Norgesuniversitetet takker spesialkompetansegruppen for en meget godt utført jobb, og vil bidra til at resultatene av gruppens arbeid følges opp.

Tromsø, oktober 2008